Handboek voor Monitoring en Evaluatie van het GLB NSP

Sturing voor de uitvoering van het Nationaal Strategisch Plan 2023 - 2027

Opdrachtgever: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Rotterdam, 6 januari 2023

Handboek voor Monitoring en Evaluatie van het GLB NSP

Sturing voor de uitvoering van het Nationaal Strategisch Plan 2023 - 2027

Gezamenlijke opdrachtgevers: Regiebureau POP, ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, provincies, het betaalorgaan RVO, en de Unie van Waterschappen.

Bart Witmond
Atze Verkennis
Elvira Meurs
Hannah Schütte
Jelmer Schreurs

Rotterdam, 6 januari 2023

WIT/RG 1003725rap

ECORYS

Inhoudsopgave

Lijst met afkortingen 3

Voorwoord 5

1 Waarom een handboek? 6
1.1 Doel handboek 6
1.2 Nieuwe sturingsprincipes voor het Nationaal Strategisch plan 2023 – 2027 6
1.3 Totstandkoming handboek 7

2 Taken en verantwoordelijkheden 8
2.1 Inleiding 8
2.2 Plan-do-check-act cyclus 8
2.2.1 Plan 8
2.2.2 Do 9
2.2.3 Check 9
2.2.4 Act 9
2.2.5 Linken met overige beleidsinitiatieven 9
2.3 Taken en verantwoordelijkheden bij monitoring en evaluatie van het NSP 12

3 Verplichtingen vanuit Europese Commissie 15
3.1 Vereiste informatie voor sturen op impact 15
3.1.1 Indicatoren 16
3.1.2 Uitgangspunten, relaties en onderbouwing van streefwaarden en indicatoren 16
3.1.3 Aanleveren van gegevens 16
3.2 Afspraken over data, bronnen en definities 17
3.3 Jaarlijks evaluatieplan 17
3.3.1 Evaluatieplan 17
3.3.2 Annual Performance Report (APR) 17
3.3.3 LEADER 18
3.4 Monitoring en evaluatie van regelingen 18

4 Aanvullende monitoringsbehoeften op nationaal niveau 19
4.1 Inleiding 19
4.2 Bepalen informatiebehoefte: sturen op impact 19
4.3 Uitgangspunten, relaties en onderbouwing 21
4.4 Werkwijze voor monitoring en evaluatie van regelingen en programma 22
4.5 Taken en verantwoordelijkheden 24

Bijlage 1: Interviews 25

Bijlage 2: Literatuurlijst 26

Bijlage 3: Overzicht verplichte planning EC 27

Lijst met afkortingen

Afkorting	Betekenis	Toelichting
AKIS	Agrarisch Kennis en Informatie Systeem	Netwerk dat bestaat uit onderzoekers, adviseurs, overheden en onderwijsinstellingen op nationaal en internationaal niveau voor agrarische kennis
ANLb	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer	Subsidie voor agrarische collectieven vanuit provincies, waterschappen en het GLB
APR	Annual Performance Report	Prestatieverslag ten behoeve van het GLB
CAP Netwerk	Common Agricultural Policy Netwerk	Europees netwerk voor gemeenschappelijk landbouw beleid
CBS	Centraal bureau voor de statistiek	
DG AGRI	European Directorate-General for Agriculture and Rural Development	
EC	Europese Commissie	
ELFPO	Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling	
ELGF	Europees Landbouwgarantiefonds	
ENRD	The European Network for Rural Development	
EU	Europese Unie	
FADN	Farm Accountancy Data Network	
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid	Gezamenlijke landbouw beleid van de Europese Unie
GLB NSP	Nationaal Strategisch Plan van het GLB	De Nederlandse invulling van het nieuwe GLB
GLMC	Goede landbouw- en milieucondities	Voorwaarden die door Europa worden gesteld voor het uitkeren van grondgebonden subsidies
GO	Gecombineerde Opgave	Database die agrarisch natuurbeheer en percelen omvat
KDW	Kritische Depositiewaarde	KDW is een rekenmethode dat aangeeft hoeveel stikstof een natuurgebied aankan voordat er schade ontstaat.
KRW	Kaderrichtlijn Water	Europese richtlijnen omtrent waterkwaliteit
LAG	Local Action Groups	lokale netwerken binnen het ENRD
LEADER	Samenwerking voor plattelandsontwikkeling (Franse afkorting)	Europees subsidie programma voor versterking van het landelijk gebied
MEI	(Stuurgroep/Handboek) Monitoring, Evaluatie en Indicatoren	
Ministerie van LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	
N2000	Natura2000	Europees netwerk van beschermde natuurgebieden
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	

Afkorting	Betekenis	Toelichting
POP(3)	Plattelandsontwikkelingsprogramma	Het (derde) Europese subsidie programma dat op de ontwikkeling van een duurzame en concurrerende agrarische sector en een leefbaar platteland is gericht.
RVO	Rijkskrediet voor Ondernemend Nederland	Uitvoeringsdienst van het Ministerie van EZK en LNV
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland	
SWOT-analyse	Strength-Weakness-Opportunity-Threat-analyse	Sterkte-zwakteanalyse
UvW	Unie van Waterschappen	Koepelorganisatie voor waterschappen in Nederland
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn	De Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn richtlijnen van de EU waarin aangegeven wordt welke soorten en welke typen natuurgebieden beschermd moeten worden door de lidstaten.
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeentes	Koepelorganisatie voor Nederlandse gemeentes
WUR	Wageningen University & Research	Universiteit met als specialisatie landbouw

Voorwoord

Nieuw integraal beleid

Eind 2021 heeft Nederland het Nationaal Strategisch Plan voor de invulling van het gemeenschappelijke landbouwbeleid in Brussel ingediend. Na drie programma's van plattelandsontwikkelingsbeleid (POP) wordt een nieuw integraal landbouwbeleid ingevoerd waarbij twee pijlers worden gecombineerd: 1. Inkomensondersteuning en markt- en prijsbeleid en 2. Plattelandsontwikkeling. Dit nieuwe programma kent nieuwe doelen en instrumenten en leidt tot een andere aanpak en organisatie dan het vorige programma.

Sturingsinformatie op basis van monitoring, evaluatie en indicatoren

Het nieuwe landbouwbeleid zal programmatisch in een periode van vijf jaar worden uitgevoerd. Voor het doelbereik (economisch en ecologisch) en de efficiëntie van het beleid is het belangrijk om de voortgang te monitoren en de tussenresultaten te monitoren. Dat levert sturingsinformatie op, zodat tijdens de programmaperiode de aanpak kan worden bijgesteld. Bij de start van het nieuwe programma willen de opdrachtgevende partijen de afspraken en processen vastleggen aansluitend op het op het Europese monitorings- en evaluatiesysteem in een Handboek Monitoring en Evaluatie GLB-NSP. Een goede monitoring en evaluatie is niet alleen een verplichting vanuit de Europese regelgeving maar ook vanuit het Nederlandse wettelijke kader (Algemene Wet bestuursrecht artikel 4.24) en de Regeling Periodieke Evaluatie (RPE). Uiteindelijk is de minister van LNV verantwoordelijk voor een doeltreffende, doelmatige en EU-conforme wijze van uitvoering en beheer van het programma. Daarnaast zijn er aanvullende (nationale) doelstellingen en budgetten in het NSP opgenomen, die eigen doelen hebben waarop gemonitord en geëvalueerd dient te worden. In dit handboek monitoring, evaluatie en indicatoren zijn de vereisten en procedures vastgelegd en dusdanig praktisch uitgewerkt dat een vliegende start kan worden gemaakt.

Opzet handboek

In voorliggend handboek geeft het eerste hoofdstuk inzicht in de doelen van het handboek en de sturingsprincipes. Hoofdstuk 2 nader in op de verdeling van taken en verantwoordelijkheden onder partijen die betrokken zijn bij de monitoring en evaluatie van het GLB NSP. Hoofdstuk 3 beschrijft de gestelde monitorings- en evaluatieverplichtingen vanuit de Europese Commissie (EC). Gezien de toenemende behoefte om op nationaal niveau, aanvullend op de vereisten vanuit de EC, te monitoren en evalueren, staat in hoofdstuk 4 de opzet van het hierbij benodigde proces.

Wij danken eenieder die aan de totstandkoming van dit handboek heeft meegewerkt en wensen dat dit handboek als een praktische gids zal functioneren om monitoring en evaluatie goed vorm te geven.

Het M&E-team van Ecorys Nederland.

1 Waarom een handboek?

1.1 Doel handboek

De veranderingen in de nieuwe GLB periode, vertaald in het programma GLB-NSP 2023-2027, zijn groot en er komt fors meer budget beschikbaar in de tweede pijler (het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling, ELFPO). Daarnaast dragen de middelen uit de eerste pijler (het Europees Landbouwgarantiefonds, ELGF) nu ook samen met de pijler twee middelen bij aan de Europese doelen en nationale behoeften. Daarom hebben partijen afgesproken gezamenlijk de besteding van middelen, de ingezette interventies en maatregelen, en het doelbereik (economisch en ecologisch) en het boereninkomen goed te monitoren en waar nodig het programma bij te sturen. Zo kan enerzijds verantwoording worden afgelegd over de bestede middelen door te monitoren en door te evalueren of het beleid op hoofdlijnen effectief en efficiënt is geweest. Anderzijds kunnen lessen worden getrokken uit de inzet van het programma. Dit moet tussentijds bijsturen mogelijk maken, evenals het leren van lessen voor een volgende programmaperiode.

Het handboek Monitoring, Evaluatie en Indicatoren (MEI) heeft als doel om, voor de verschillende partijen die betrokken zijn bij de monitoring van het GLB NSP, inzichtelijk te maken:

- Hoe de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn verdeeld tijdens het monitoren van het GLB NSP;
- Wat de vereiste sturings- en verantwoordingsinformatie en bijbehorende planning vanuit de Europese commissie is;
- Hoe de planning en werkwijze voor de monitoring en evaluatie van regelingen en het gehele programma eruit ziet;
- Welk proces aanvullend en hoe in gang bijdraagt aan de van monitorings- en evaluatiebehoefte op nationaal niveau.

1.2 Nieuwe sturingsprincipes voor het Nationaal Strategisch plan 2023 – 2027

Met de goedkeuring van het nieuwe NSP GLB is er ten opzichte van het vorige handboek voor de monitoring en evaluatie van POP3 veel veranderd. De belangrijkste wijzigingen voor monitoring en evaluatie ten opzichte van de voorgaande periode zijn:

- De invoering van eco-regelingen en prestatieafhankelijke maatregelen: door de nadruk op duurzaamheid in het nieuwe GLB, zijn er nieuwe vereisten op dit gebied vanuit Brussel bij gekomen. De eco-regelingen vallen onder Pijler 1 en zijn een extra betaling bovenop de basispremie; de rechtstreekse betalingen. Deze extra betaling kunnen boeren ontvangen indien zij voldoen aan bepaalde conditionaliteiten (Goede landbouw- en milieucondities (GLMC)). Dit houdt in dat zij, bovenop de basis vereisten van de GLMC's als voorwaarde bij de 'Directe betalingen', een aanvullende een bijdrage kunnen leveren aan doelen op het gebied van het verbeteren van de biodiversiteit, bodem en lucht, klimaat, landschap en water en hier extra voor worden beloond, bijvoorbeeld door de aanleg of het behoud van blijvend grasland. In Pijler 2 ondersteunt onder andere het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb), met beheer dat uitgaat boven de GLMC's, ook dezelfde duurzaamheidsdoelen.

- Prestatiegerichte sturing: in plaats van controle op rechtmatigheid, wordt er jaarlijks gestuurd op prestaties, zoals verwoord in het New Delivery Model (NDM) van de EC. Dit betekent dat er meer nadruk ligt op het in beeld brengen van de prestaties van de ingezette maatregelen. Hier moet over worden gerapporteerd in een jaarlijks prestatieverslag (APR), op basis output- en resultaatindicatoren. Het APR wordt namens de lidstaat door het betaalorgaan (RVO) bij de EC aangeleverd. In het APR wordt de output en het resultaat van alle interventies samengebracht. Indien er sprake is van afwijking tussen het geplande resultaat en het behaalde resultaat (de jaarlijkse mijlpalen en streefwaarden)moet bijgestuurd worden middels een actieplan. Indien de kwantitatief gestelde mijlpalen en streefwaarden uit het NSP niet worden behaald, of teveel achterblijven, dienen de waargenomen verschillen te worden verklaard of aangepakt te worden door aanpassing van uitvoering of plan. Bij achterblijven van de prestaties kunnen er vanuit de EC financiële correcties volgen (zoals vastgesteld in VO2021/2116).

- Het nieuwe GLB ondersteunt de gebiedsgerichte aanpak, omdat ieder gebied en regio zijn eigen uitdagingen kent. Daarom worden boeren die bijvoorbeeld dicht bij een N2000 gebied gevestigd zijn extra ondersteund in het toekomstbestendig maken van hun bedrijf.

- Momenteel wordt er onder het POP per pijler apart gemonitord en geëvalueerd, evenals de rapportering richting de EC. Onder het NSP sluiten de verschillende onderdelen van het NSP meer op elkaar aan met gemeenschappelijk Europese doelen en nationale behoeften. Veel betrokkenen hebben met name zicht op hun eigen interventies, terwijl het noodzakelijk dat er een overkoepelend beeld wordt verkregen over alle interventies. In de nieuwe governancestructuur moet daarom aandacht zijn voor samenhang tussen inhoudelijk verschillende onderdelen van het GLB.

1.3 Totstandkoming handboek

Voor de totstandkoming van dit handboek zijn meerdere interviews afgenomen die samen en een beeld opleverden van de (data)behoeften van verschillende partijen. Een bijlage van de geïnterviewde personen is opgenomen in bijlage 1. Daarnaast is een uitgebreide literatuurstudie uitgevoerd, zie bijlage 2. Tijdens deze documentenanalyse zijn onder andere het nieuwe GLB-NSP en verschillende documenten opgesteld door de Europese Commissie geanalyseerd.

2 Taken en verantwoordelijkheden

2.1 Inleiding

Voor een doelmatige uitvoering van de monitoring en evaluatie van het GLB NSP, is het belangrijk dat taken, processen en verantwoordelijkheden van de verschillende betrokken partijen helder zijn belegd. Dit hoofdstuk beschrijft hoe de taken en verantwoordelijkheden voor de komende programmaperiode zijn verdeeld. Daarnaast gaat dit hoofdstuk kort in op de plan-do-check-act (PDCA)-cyclus. Een van de nieuwe organisaties die in dit hoofdstuk wordt geïntroduceerd is de Regieorganisatie. Dit is de opvolger van het Regiebureau POP en krijgt een andere naam omdat in het nieuwe GLB de taken zijn verbreed.

2.2 Plan-do-check-act cyclus

In het nieuwe NSP is een systematiek opgesteld die op logische wijze de doelen, maatregelen en monitoring en evaluatie van het beleid verbindt door middel van een PDCA-cyclus (Figuur 4.1, volgende pagina). Het PDCA-cyclus is een structurele, cyclische aanpak die veel gebruikt wordt om beleid en/of programma's steeds bij te sturen. De verschillende onderdelen in dit figuur worden in onderstaande subparagrafen kort beschreven.

De figuur laat twee cycli zien, links de Europese en rechts de nationale cyclus en hoe deze samenhangen. De Regieorganisatie zit als organisatorische spin in het web in beide cycli. En RVO heeft een soortgelijke positie voor databeheer. Aan de linkerzijde is te zien dat er indicatoren zijn voor monitoring en andere indicatoren voor evaluatie. Aan de rechterzijde is de nationale PDCA-cyclus te zien, die hieronder wordt toegelicht.

2.2.1 Plan

In de planningsfase wordt in kaart gebracht welke opgaven er zijn, welke interventies gewenst zijn en hoe de aanpak gaat worden. Het opstellen van het Nationaal Strategisch Plan is de invulling van deze planningsfase.

De implementatie van het GLB is in dit NSP gebaseerd op helder gedefinieerde beleidsdoelen die aansluiten bij de maatschappelijke nationale en regionale behoeften (GLB doelstellingen). Deze beleidsdoelen zijn opgesteld door het uitvoeren van een SWOT-analyse en behoeften-analyse in de voorbereidingsfase van het NSP. Op grond hiervan heeft Nederland vastgesteld wat de doelen zijn, welke streefwaarden hierbij horen en wat prioriteit heeft. De Regieorganisatie vervult hierin een coördinerende rol.

Naast het NSP moet een evaluatieplan worden opgesteld in samenwerking met provincies, waterschappen en RVO, dat uiterlijk een jaar na de start van het programma (eind 2023) moet worden opgeleverd aan de EC. Het evaluatieplan beschrijft welke producten wanneer en door wie worden opgeleverd, zoals de doorlopende monitoring en een mid-term evaluatie. Dit mag de lidstaat voor het grootste deel zelf bepalen.

2.2.2 *Do*

De do-fase behelst de uitvoering van de maatregelen van het NSP. Bij de uitvoering van het GLB NSP zijn veel verschillende partijen betrokken, waaronder het ministerie van LNV, de provincies en de waterschappen.

2.2.3 *Check*

Als maatregelen geïmplementeerd zijn, volgt de monitoring en de evaluatie van de effecten van het beleid. Deze fase is belangrijk omdat de doelstellingen worden gemonitord en worden geëvalueerd en op basis hiervan plannen kunnen worden herzien, zoals ook bij de Mid-term evaluatie van het POP3 gebeurd is. De monitoring en evaluatie van uitgaven en algehele beleidsprestaties wordt gecoördineerd door de Regieorganisatie en door een onafhankelijke evaluator uitgevoerd. Naast deze evaluatie van uitgaven en beleidsprestaties is ook de oplevering van de APR (jaarlijks) verplicht.

De volgende monitors en evaluatie worden voorzien:

- Jaarlijkse uitgaven worden hierbinnen geëvalueerd op basis van outputindicatoren.
- Jaarlijkse beleidsprestaties worden geëvalueerd op basis van resultaatindicatoren.
- Algehele beleidsprestaties worden meerjarig geëvalueerd op basis van impactindicatoren.

De lidstaat kan ervoor kiezen extra monitoring- en evaluatietaken uit te voeren, afhankelijke van nationale en provinciale plannen/behoeften. Het ministerie van LNV coördineert deze extra informatiebehoefte samen met provincies. Het is in dit proces relevant te bepalen of er kan worden aangesloten bij overige (beleids)initiatieven, zoals de monitor kringlooplandbouw of de monitor voor Nationaal Programma Landelijk Gebied.

RVO is de ‘spin in het web’ als databeheerder en ontvangt, naast eigen data, ook data afkomstig van andere dataleveranciers, zoals provincies. De Regieorganisatie heeft een rol in het interpreteren van de data en het waarborgen van de juiste kwaliteit.

2.2.4 *Act*

Uiteindelijk biedt de jaarlijkse monitoring inzicht in de besteding van middelen en de outputs van maatregelen. Deze kunnen worden geanalyseerd naar bijvoorbeeld sector of geografische locatie. De tussentijdse evaluatie biedt daarnaast ook inzicht in de doorwerking richting de resultaten en impacts van het programma. Op basis hiervan kan er bijgesteld worden a) binnen de kaders van het vastgestelde NSP, of b) buiten de kaders van het NSP waarbij gerapporteerd moet worden over aanpassingen van het NSP richting de EC. Een voorbeeld hiervan is het tussentijds toevoegen van een nieuw doel met een bijpassende maatregel.

2.2.5 *Linken met overige beleidsinitiatieven*

Er zijn relaties (linken) te leggen met overige beleidsinitiatieven. Wij geven drie voorbeelden:

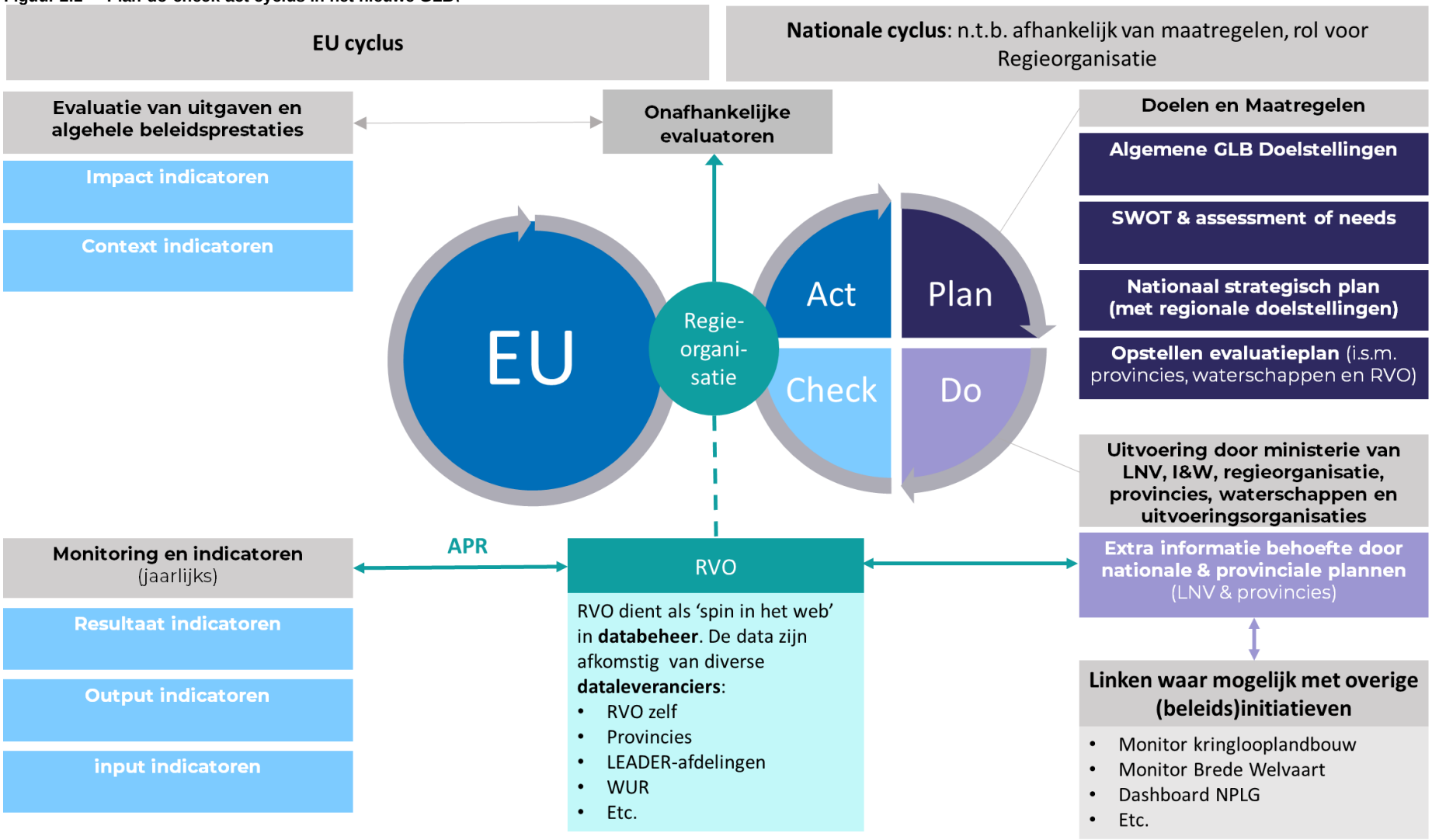
- Monitor kringlooplandbouw: De WUR ontwikkelt kpi’s (kritische prestatie indicatoren) en een monitor voor kringlooplandbouw. Deze monitor zal naar verwachting interessante informatie opleveren voor het doelbereik van het NSP.
- Monitor Brede Welvaart: Het CBS stelt de monitor brede welvaart samen en deze biedt interessante informatie over het behalen van de duurzaamheidsdoelen van de Verenigde Naties. Er is een apart factsheet over de indicatoren van brede welvaart en het landbouwbeleid van het ministerie van LNV.

- Dashboard NPLG: Provincies zijn als gebiedsregisseur binnen het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) eindverantwoordelijk voor het opstellen van gebiedsprogramma's.[1] De provincies zijn met de gebiedspartijen verantwoordelijk voor het verzamelen en beschikbaar stellen van de gegevens die nodig zijn om de voortgang, resultaten en effecten (doelbereik en neveneffecten) van de maatregelen van het gebiedsprogramma te kunnen volgen en bij te kunnen sturen. Daarbij wordt in eerste instantie uitgegaan van de huidige verantwoordelijkheden in de bestaande monitoringsstelsels voor a) stikstof (Wet stikstofreductie en natuurverbetering), b) de Kader Richtlijn Water, c) de monitor klimaatbeleid, en de d) natuur (Natuurpact, Uitvoeringsprogramma Natuur, inclusief de actualisatie/uitbreiding van natuurmonitoring die in opdracht van Programma Natuur is ontwikkeld). Zo wordt optelbaarheid en vergelijkbaarheid geborgd. In het gebiedsprogramma wordt een (beknopte) beschrijving gegeven van de beleidstheorie en de geplande monitorings- en evaluatieactiviteiten (mede gebaseerd op de huidige monitoringsstelsels) met relatie tot het NPLG. Om provincies hierin te ondersteunen wordt door het Rijk, in samenspraak met de provincies, een handboek monitoring opgesteld (naar verwachting beschikbaar in het eerste kwartaal van 2023) dat ook handvatten biedt voor de informatievoorziening ten behoeve van de maatregelmonitoring in het Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied, in de vorm van een jaarlijks te actualiseren programmaboek.[2]

[1] Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG (concept), Rijksoverheid 2022

[2] Omdat de huidige monitoringsstelsels mogelijk nog onvoldoende zijn om monitoring op doelbereik, proces- en uitvoeringsvoortgang en sociaaleconomische effecten mogelijk te maken, kan aanpassing, uitbreiding of integratie nodig zijn. Dit betekent dan ook dat het monitoringsstelsel een groeipad zal kennen.

Figuur 2.1 Plan-do-check-act cyclus in het nieuwe GLB\

Bron: NL - Nederlands Nationaal Strategisch Plan GLB 2023-2027, pagina 164, bewerking Ecorys

2.3 Taken en verantwoordelijkheden bij monitoring en evaluatie van het NSP

Beheerautoriteit (ministerie van LNV)

Het ministerie van LNV is de beheerautoriteit en daarmee het aanspreekpunt voor de Europese Commissie en verantwoordelijk voor efficiënte, doeltreffende en concrete uitvoering van het beheer en de uitvoering van het NSP. Daarnaast is het ministerie ook toezichthouder op het betaalorgaan. Het toezicht op het betaalorgaan is tevens gebaseerd op de jaarlijkse controle verklaring en audit-rapporten van de certificerende instantie (Audit Dienst Rijk).

Het ministerie van LNV is niet alleen beheerautoriteit maar ook deels uitvoerder van het NSP. Dit betekent dat het ministerie van LNV uitvoerder is van een aantal landelijke regelingen en verantwoordelijk is voor de openstelling en uitvoering hiervan. Voor een deel van de interventies (regelingen) is het ministerie van LNV regeling-eigenaar. Daarnaast zijn er ook hybride regelingen. Ook verleent het ministerie cofinanciering.

Betaalorgaan (RVO)

RVO is het betaalorgaan en draagt daarmee zorg voor de uitvoering van GLB regelingen en is verantwoordelijk voor het verzamelen van alle informatie voor het jaarlijkse prestatieverslag (APR), alsook voor de rapportages 'Data voor Monitoring en Evaluatie', met detailgegevens van de interventies en van begunstigden, en voor de monitoring van de voortgang gedurende het financiële jaar. Het betaalorgaan is hiermee verantwoordelijk voor het doelmatig beheer van de fondsen en voert de betaling van de EU gelden aan diverse begunstigden uit. RVO verzamelt niet alleen financiële informatie, maar ook inhoudelijke informatie van de prestaties van de regelingen binnen het NSP, met per regeling specifieke output- en resultaatindicatoren (bijvoorbeeld het aantal aanvragen en aantal hectaren).

Binnen RVO wordt een nieuwe afdeling verantwoordelijk voor de monitoring van de voortgang. Op deze manier kunnen tijdig afwijkingen van de programmering worden gesignaleerd. Hierover dient gerapporteerd te worden richting de beheerautoriteit en de Regieorganisatie. De Regieorganisatie geeft vervolgens duiding aan de cijfers, waarna RVO de APR verstuurt. Op basis van deze signalen kan de beheerautoriteit, indien noodzakelijk, tijdig een verklaring voor de afwijkingen voorbereiden voor het jaarlijkse prestatieverslag.

Het betaalorgaan beschikt over landelijke gegevens. De Werkgroep monitoring, evaluatie en indicatoren (MEI) heeft inzicht in provinciale gegevens en kan deze ontsluiten voor onderzoek. Daarnaast wordt RVO ondersteund door een aantal delegated bodies, die namens RVO een aantal taken uitvoert (zie verderop).

Regieorganisatie

De Regieorganisatie ondersteunt de sturing op de programmering en de uitvoering van het GLB NSP, voor zowel de landelijke als regionale maatregelen. De Regieorganisatie heeft daarnaast als verantwoordelijkheden[3]:

- Coördineren van monitoring, evaluatie en rapportage;
- Opstellen van sturingsrapportages voor de stuurgroep;
- Duiding geven aan de cijfers van RVO als input voor de APR;
- Ondersteunen van rapportages en notificaties voor Europese Commissie (o.a. APR) door betaalorgaan;
- Signaleren van knelpunten in de uitvoering en vanuit de eindgebruikers. Op basis hiervan wordt besluitvorming voorbereid;
- Ondersteunen stuurgroep, uitvoeringsoverleg en gebruikersplatform;

[3] Zoals beschreven in Governance rapportage AEF.

- Ondersteunen van GLB-netwerk, borgen en verspreiden van kennis omtrent GLB.
- Namens de beheerautoriteit en het monitoringcomité de kwalitatieve evaluatie van de effectiviteit van het Nationale Strategische Plan voorbereiden, dat de beheerautoriteit vaststelt, conform Verordening 2021/2115

De 12 provincies

De provincies zijn intermediaire instantie voor volgende interventies:

- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (artikel 70)
- Investeringen (artikel 73)
- Samenwerking (artikel 77)
- LEADER (artikel 77)
- Kennis en informatieoverdracht (artikel 78)

De provincies stellen voor deze interventies van het NSP eigen regelingen op en selecteren de activiteiten die voor steun in aanmerking komen.

Waterschappen

Waterschappen zijn binnen het NSP een belangrijke samenwerkingspartner om bijvoorbeeld emissies naar het oppervlakte- en grondwater te verminderen en zo bij te dragen aan een goede bodem- en waterkwaliteit. Waterschappen verlenen voor enkele regelingen cofinanciering. Daarnaast bezitten waterschappen gegevens die relevant kunnen zijn in het kader van monitoring en evaluatie.

Delegated bodies

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), de Eenheid Europese Programma's (Stimulus) worden aangewezen als delegated body van het betaalorgaan.

NVWA voert namens het betaalorgaan de controle ter plaatse uit. SNN en Stimulus voeren namens het betaalorgaan regelingen uit van een aantal intermediaire instanties (provincies) en voeren toezicht ter plaatse uit.

Monitoringscomité

Het Monitoringscomité waarborgt een doeltreffende uitvoering van het NSP en bestaat uit vertegenwoordigers vanuit het ministerie van LNV en de provincies. Daarnaast zijn er in het comité nog een aantal adviserende leden, onder andere, de Unie van Waterschappen (UvW) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Ook de Europese Commissie neemt deel aan het comité als adviseur. Conform Verordening 2021/2115, artikel 124, heeft het Monitoringcomité als een van de taken de communicatie rondom monitoring en evaluatie. Daarnaast wordt voor het GLB-netwerk elk jaar een werkplan opgesteld, dat ter goedkeuring aan het Monitoringscomité wordt voorgelegd.

De Regieorganisatie zal in de nieuwe programmaperiode secretariaat voeren van het comité.

Netwerken

Binnen de uitvoering van het GLB NSP is een aantal nationale en internationale netwerken actief:

- CAP Netwerk (voormalig European Network for Rural Development (ENRD)): Het CAP Netwerk is opgericht door de Europese Commissie en ondersteunt de ontwikkeling, implementatie en monitoring en evaluatie van de nationaal strategische plannen. In het CAP Netwerk wisselen nationale netwerken, organisaties, overheden, onderzoekers en mensen uit de praktijk kennis en informatie uit. Het netwerk ondersteunt hiermee de implementatie van de platteland

ontwikkel programma's door het genereren en delen van kennis.

- Agrarisch Kennis en Informatie Systeem: Het AKIS is een netwerk dat bestaat uit onderzoekers, adviseurs, overheden en onderwijsinstellingen op nationaal en internationaal niveau. Dit netwerk is gericht op kennis en innovatie en biedt opleidingen, cursussen, demonstraties en advies aan.

- Netwerk Platteland: Het Netwerk Platteland is een platform voor agrarische ondernemers en adviseurs, overheden en andere stakeholders die actief zijn in de ontwikkeling van het Nederlandse platteland. Deze netwerkorganisatie heeft als doel te inspireren en kennis, mensen en projecten met elkaar te verbinden. Het ondersteunt daarnaast de Regieorganisatie door te inspireren en informeren.

3 Verplichtingen vanuit Europese Commissie

3.1 Vereiste informatie voor sturen op impact

In de Europese verordening 2021v/2155 staan verschillende overwegingen over monitoring en evaluatie (o.a. 116 en 117). Dat leidt tot de tekst van de verordening artikel 140 over de evaluatie van strategische GLB-plannen tijdens en na de uitvoeringsperiode.

1. De lidstaten evalueren hun strategische GLB-plannen tijdens en na de uitvoeringsperiode ter verbetering van de kwaliteit van het ontwerp en de uitvoering van de plannen. De lidstaten beoordelen de doeltreffendheid, efficiëntie, relevantie, samenhang, EU-meerwaarde en impact van hun strategisch GLB-plannen in het licht van de bijdrage ervan aan het bereiken van de in artikel 5 beschreven algemene doelstellingen van het GLB en aan de in artikel 6, leden 1 en 2, eschreven specifieke doelstellingen waarop het betreffende strategisch GLB-plan zich richt. Het algemene effect van het strategische GLB-plan wordt alleen bij de ex-postevaluatie beoordeeld.

2. De lidstaten laten de evaluaties uitvoeren door functioneel onafhankelijke deskundigen.

3. De lidstaten zorgen ervoor dat procedures voor het opstellen en verzamelen van de voor evaluaties vereiste gegevens beschikbaar zijn.

4. De lidstaten stellen een evaluatieplan op met informatie over de tijdens de uitvoeringsperiode beoogde evaluatieactiviteiten.

5. De lidstaten dienen het evaluatieplan uiterlijk een jaar na de goedkeuring van het strategisch GLB-plan in bij het monitoringcomité.

6. Uiterlijk op 31 december 2031 voltooit de beheersautoriteit een uitgebreide ex-postevaluatie van het strategisch GLB- plan.

7. De lidstaten maken alle evaluaties voor het publiek beschikbaar.

Wij lichten uit artikel 140 enkele onderdelen uit voor nadere beschouwing:

- In lid 1 staat als term ‘algemeen effect’. De Engelse tekst van de verordening luidt: “The CAP Strategic Plan’s overall impact shall be assessed by the ex-post evaluation only.” Het gaat hier dus om de overkoepelende impact van het NSP. Verder is belangrijk te constateren dat de overkoepelende impact niet tussentijds hoeft te worden geëvalueerd.

- De lidstaten stellen een evaluatieplan op. Dit is de kern van het artikel. Er is een evaluatieplan nodig met vastgestelde momenten en op te leveren producten. Dit moet uiterlijk een jaar na goedkeuring worden ingediend. De invulling van de monitoring en evaluatie is in hoge mate door de lidstaat te bepalen. Dit geldt ook voor de keuze welke instantie in de Lidstaat het evaluatieplan opstelt. Gezien de taakverdeling zoals beschreven in het vorige hoofdstuk ligt het voor de hand dat de Regieorganisatie hierin het voortouw neemt, in nauwe samenwerking met RVO, de waterschappen en de provincies.

In artikel 141 staat dat de Commissie zelf ook een evaluatieplan opstelt om de prestaties en te beoordelen en te evalueren. In artikel 143 is beschreven dat de lidstaten de Commissie de beschikbare informatie leveren die nodig is om de in artikel 141 bedoelde monitoring en evaluatie van het GLB te kunnen verrichten.

3.1.1 Indicatoren

De EC heeft een overzicht van de te gebruiken output-, resultaat-, en context/impact/ indicatoren gepubliceerd (VO2021/2115). De outputindicatoren dienen in de jaarlijkse prestatie goedkeuring meegenomen te worden. Een aantal van de resultaatindicatoren (apart aangegeven met PR) zijn bedoeld voor de prestatie-evaluatie, de overige zijn facultatief, terwijl de impactindicatoren (gekoppeld aan de doelstellingen) voor de beoordeling van het meerjarig beleid zijn bedoeld. De ambitie is om meer te sturen op resultaat en vooral impact, niet vooral op input en output. Nadere duiding van alle typen indicatoren zijn te vinden in enkele documenten van de Commissie: voor output indicatoren is dit simpelweg getiteld Output indicators versie 8.0 van 08-06-2022. Voor de Result Indicators is dit versie 10.0 van 12-07-2022[4]. Dit is nog werk in uitvoering van de Commissie. Dat geldt ook voor de context/impactindicatoren, die zijn nu (november 2022) nog niet definitief vastgesteld, alhoewel door de Commissie wel verwezen wordt naar Annex I van VO 2021/2115. De bijdrage van het NSP aan tenminste de daar genoemde impactindicatoren dient door de Lidstaat gekwantificeerd te worden.

Met behulp van de output indicatoren kan gestuurd worden op interventieniveau. De definitieve resultaatindicatoren, die ook door de lidstaat zelf kunnen worden aangevuld, kunnen wel eens te laat beschikbaar komen om tijdig te kunnen sturen. Zoals gezegd is de ambitie om meer naar de impact te kijken, dus naar doelbereiking op programmaniveau. Dit is in de praktijk niet eenvoudig, onder meer door het moment waarop de data beschikbaar komen. Tevens kunnen worden doelen beïnvloed door ontwikkelingen buiten het programma om. Deze methodologische ‘strijd’ is niet eenvoudig tot een goed eind te brengen. De Commissie stelt dezelfde gecombineerde context/ impactindicatoren voor om de invloed van de context op het NSP GLB te bepalen, alsook omgekeerd de impact van het NSP GLB op de omgeving/context.

3.1.2 Uitgangspunten, relaties en onderbouwing van streefwaarden en indicatoren

De EC heeft in de Verordening 2021/2115 in Bijlage I een overzicht van indicatoren per interventie opgenomen. Daarnaast kunnen de Lidstaten nog eigen indicatoren toevoegen. De mijlpalen en streefwaarden per resultaatindicator zijn door de Lidstaat voor de in de lidstaat relevante interventies kwantitatief vastgelegd in het goedgekeurde NSP. De ervaring leert dat de Commissie daarvoor vaak nuttige richtlijnen publiceert. Met betrekking tot de relaties is het van belang, maar niet door de EC voorgeschreven, om nog eens kritisch naar de interventielogica te kijken. Dit is de basis voor de bepaling van indicatoren en, daaraan gerelateerd, streefwaarden.

3.1.3 Aanleveren van gegevens

Het maken van afspraken met partijen over het aanleveren van relevante gegevens is een verantwoordelijkheid van de lidstaat. De Beheerautoriteit is hier in principe eindverantwoordelijk voor, maar kan veel delegeren, in het geval van Nederland naar RVO. RVO kan afspraken maken met andere leveranciers als WUR, CBS en Kadaster. Tevens is Eurostat een belangrijke bron (veel gebruikt door de Commissie), evenals de Farm Accountancy Data Network (FADN) van DG Agri.

---

[4] Output indicators version 8.0, European Commission, 08-06-2022 en Result indicators version 10.0, European Commission, 12-07-2022

3.2 Afspraken over data, bronnen en definities

De EC geeft een aantal indicatoren, inclusief bronnen en definities, aan (zie bovengenoemde VO2021/2115, Annex I). Het is evenwel aan de lidstaat om de indicatoren desgewenst aan te vullen, bijvoorbeeld in het kader van de verantwoording aan het Parlement of Provinciale Staten. Het ligt voor de hand om de regie hierover bij de regieorganisatie, in samenspraak met de provincies, te leggen. De lidstaten hebben daar een behoorlijke vrijheid in. De 'Cover Note on output and result indicators' van 08-06-2022[5] geeft belangrijke en waardevolle inzichten. Voor specifieke thema's, zoals innovatie/AKIS, zijn aparte richtlijnen (inclusief definities etc.) opgesteld[6]. Deze definities kunnen niet door de lidstaat aangepast worden.

De terminologie in de verordeningen kunnen door vertalingen voor verwarring zorgen. De Engels term 'Overall impact' is door de Commissie vertaalt als 'Algemeen effect' dat in het Nederlands anders geïnterpreteerd kan worden. Het is belangrijk om zorgvuldig met terminologie om te gaan en hierbij bij voorkeur de Engelstalige verordeningen en terminologie te volgen.

3.3 Jaarlijks evaluatieplan

3.3.1 Evaluatieplan

De frequentie van evaluaties gedurende de looptijd van het programma kan een lidstaat zelf bepalen in het evaluatieplan. In VO 2022/1475 wordt in Titel I, Artikel 2 t/m 4, ingegaan op inhoud van het Evaluatieplan. De minimumvereisten aan het Evaluatieplan zijn neergelegd in VO2022/1475, Annex I en II. Het is van belang om in het evaluatieplan aan deze minimumvereisten te voldoen, dus inclusief de evaluatievragen. Het staat de Lidstaat vrij om evaluatievragen en indicatoren toe te voegen, bijvoorbeeld indien daar vanuit het bestuur om gevraagd wordt. Indien dit op korte termijn gebeurt, en het wordt onderdeel van het evaluatieplan, dan kan de Commissie de Lidstaat hier wel aan houden. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op aanvullende vragen en/of indicatoren. Daar wordt een proces beschreven (6 – 12 maanden) om tot aanvullende (gebieds)specifieke indicatoren te komen. Deze hoeven niet in het evaluatieplan te worden opgenomen dat al eerder aan de Commissie moet worden gestuurd. De uitvoering van evaluaties dient te geschieden door onafhankelijke deskundigen. Het kan gefinancierd worden uit de Technische Bijstand.

3.3.2 Annual Performance Report (APR)

De lidstaat dient jaarlijks een prestatieverslag (Annual Performance Report / APR) in te dienen bij de EC overeenkomstig artikel 9, lid 3, en artikel 10 van Verordening (EU) 2021/2116. Dit is een verslag over de uitvoering van het NSP in het voorgaande EU-boekjaar. De verplichte informatie die het APR moet bevatten is terug te vinden in Verordening 2021/2115, artikel 134, leden 5 tot en met 10. Het laatste verslag dient ook een samenvatting van de tussentijdse evaluaties te bevatten.

In Nederland is afgesproken dat RVO het APR opstelt. Dit is logisch aangezien RVO ook de centrale speler inzake de informatie-inwinning ten behoeve van monitoring en evaluatie is. Er dient ook duiding gegeven te worden aan de data. Het ligt voor de hand dat voor deze duiding met de inhoudelijk meest betrokken organisatie wordt samengewerkt. Dat is de Regieorganisatie. Er hoeft niet gerapporteerd te worden over de KRW, de EU Vogel- en Habitatrichtlijnen of andere richtlijnen

[5] Zie Cover note on output and result indicators version 7.0, European Commission, 08-06-2022

[6] Guidelines. Evaluating the AKIS Strategic Approach in CAP Strategic Plans, Draft. European Evaluation Helpdesk for CAP, October 2022

die hun eigen rapportagecycli kennen (zie ook bijlage 3). De APR dient jaarlijks uiterlijk 15 februari ingediend te worden. In de APR wordt gebaseerd op de output- en result-indicatoren over het voorafgaande jaar.

3.3.3 LEADER

Met betrekking tot LEADER: hierover moet uitsluitend onder O31 worden gerapporteerd, en de projecten die onder de lokale ontwikkelingsstrategieën uitgevoerd worden moeten niet opgenomen worden in andere indicatoren. De output van LEADER is het aantal ontwikkelingsstrategieën of interventies, het resultaat de dekkingsgraad (het deel van de bevolking dat door LEADER bereikt wordt). Daarnaast dient voldaan te worden aan de vereisten zoals opgenomen in VO 2022/1475, bijlage 1. De Lidstaat is vrij om te bepalen welke organisatie hierover rapporteert. Het ligt voor de hand om dat in Nederland bij de Regieorganisatie te beleggen, in samenwerking met de betrokken provincies/LAG's. Rapportage op 30 april over het voorafgaand financieel jaar.

3.4 Monitoring en evaluatie van regelingen

De lidstaat is verplicht om een evaluatieplan op te stellen. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van de Beheerautoriteit, die dit kan beleggen bij de Regieorganisatie. Dit plan geeft informatie over de beoogde evaluatieactiviteiten. Daarbij dient bedacht te worden dat de EC de evaluaties uiteindelijk vooral gebruikt ter ondersteuning van het eigen beleid. De lidstaat kan dit aanvullen met eigen evaluatiewensen. Dit kan evenwel ook buiten het formele evaluatieplan om gedaan worden (zie ook 3.3.1). Het evaluatieplan dient uiterlijk een jaar na de goedkeuring van het NSP bij het monitoringcomité te worden ingediend. De lidstaten zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de evaluatie(s) door onafhankelijke deskundigen. Ondersteuning kan geboden worden door het EU CAP Network, www.EU-CAP-Network.ec.europa.eu. Daar is veel kennis over methoden en technieken inzake evaluaties aanwezig en het is vrij verkrijgbaar.

De evaluaties moeten een beoordeling geven van de doeltreffendheid, efficiëntie, relevantie, samenhang, EU-meerwaarde en impact van het NSP in het licht van de bijdrage ervan aan het bereiken van de algemene doelstellingen en specifieke doelstellingen. Dit is in de ex ante evaluatie ook aan de orde geweest en dit wordt nader toegelicht in VO 2022/1475, Titel I, artikelen 1 t/m 7. Deze evaluatievragen zijn overigens niet nieuw, ook in de afgelopen periode moesten deze beantwoord worden. Uiteindelijk is het voor de Commissie van belang om aan te kunnen tonen dat het EU-beleid 'de goede dingen op een goede manier doet' en dat deze 'goede dingen' zonder steun van de EU niet of veel minder gedaan zouden worden. Dat is zowel politiek van belang richting het Europees Parlement als communicatief richting de betrokkenen en begunstigden in de Lidstaten.

Het algemeen effect (EC: overall impact) van het NSP dient alleen bij de ex post evaluatie beoordeeld te worden. De ex post evaluatie is ook een taak van de Lidstaat.

Er is door de Regieorganisatie inmiddels een overzicht gemaakt van de door de EC verplichte planning inzake monitoring. Deze is als bijlage 3 bijgevoegd.[7]

[7] Bijlage 3, notitie Regiebureau Monitoring & Evaluatie. Wat, wanneer, hoe, door wie, aantallen per jaar, 11-08-2022

4 Aanvullende monitoringsbehoeften op nationaal niveau

4.1 Inleiding

De behoefte om aanvullend op de eisen van de EC het nationale landbouwbeleid te monitoren en evalueren neemt toe. Deze aanvullende behoefte is tweeledig. Er is behoefte aan:

1. Inzicht in de doelmatige inzet van financiële middelen;
2. De effectiviteit van interventies op nationale doelstellingen. In Nederland bestaan meerdere beleidsinterventies die een bijdrage leveren aan de doelstellingen die het NSP stelt, zoals verbetering van de waterkwaliteit. Inzicht in de effectiviteit van een interventie kan bijdragen aan de richting voor bijsturing van interventies die bijdragen aan nationale en provinciale doelen.

In dit hoofdstuk wordt daarom ingegaan op de werkwijze, rolverdeling en processen die in gang moeten worden gezet om op nationaal niveau aan de aanvullende monitoring en evaluatiebehoefte te voldoen.

4.2 Bepalen informatiebehoefte: sturen op impact

Bij de uitvoering van het NSP werken vele partijen samen. Deze partijen hebben een aantal gezamenlijke doelen en eigen specifieke doelen. Zo hebben provincies eigen gebiedsspecifieke doelen en waterschappen hebben specifieke doelen ten aanzien van waterkwaliteit. De uitvoering van het NSP is erop gericht om de gezamenlijke en specifieke doelen te gaan behalen. Om inzicht te hebben in de voortgang van de interventies wordt gemonitord en geëvalueerd om zo waar nodig te kunnen bijsturen. Daar is een breed palet aan sturingsinformatie voor nodig. Tegelijkertijd zijn er ook zorgen over de administratieve lasten die hierbij kunnen komen kijken. Er is dus een afweging nodig welke data echt nodig zijn om voortgang te monitoren en sturingsinformatie op te leveren.

In het vorige programma POP3 (en tevens de voorgangers daarvan) bestond de sturingsinformatie in belangrijke mate uit de inzet van middelen. Het niveau van uitputting was een belangrijke indicator en hierdoor vond vooral sturing op de inputs plaats. Voor het NSP GLB is de behoefte om op doelbereik te kunnen sturen. Sturen op doelbereik vraagt om een andere aanpak en andere indicatoren dan het sturen op inputs.

Naast het sturen op inputs in POP3 zijn ook tweemaal tussentijdse evaluaties uitgevoerd. Aanbevelingen hieruit hebben geleid tot bijsturing in de aanpak van het NSP. Daarmee zijn overigens de doelen zelf niet veranderd, maar is wel het doelbereik groter geworden. Voor de verschillende onderwerpen uit dit plattelandsbeleid en daarmee tweede pijler zijn bruikbare indicatoren in de evaluaties opgenomen. Daarop kan worden voortgebouwd. Het meeste ontwikkelwerk zit in de eerste pijler, de conditionaliteiten en de nieuwe ecoregelingen. Deze uitdaging biedt ook de mogelijkheid om satelliet- en GIS-data in te zetten en gegevens op ruimtelijk expliciet niveau vast te leggen. Innovaties zorgen er in toenemende mate voor dat er meer vastgelegd kan worden ten opzichte van vorige programmaperiodes.

Op basis van onze ervaring als evaluatoren geven we aan dat bij het sturen op impact rekening moet worden gehouden met onderstaande punten (zie ook paragraaf 3.1.1):

- Tijd: Het kost tijd voordat een nieuw programma tot uitvoering komt. Er moeten regelingen worden opgesteld en daarna met een voorlichtingscampagne bij de doelgroepen bekend gemaakt worden. Vervolgens moeten zij goede projectvoorstellen formuleren en indienen, en dan vindt beoordeling en gunning plaats. Het duurt dus al snel enkele jaren voordat de uitvoering daadwerkelijk in de praktijk effecten sorteert. En dan zijn er ook onderwerpen waarvoor het een aantal jaar duurt voordat de beoogde effecten optreden omdat er natuurlijke processen nodig zijn. Denk hierbij aan bodemkwaliteit of natuurontwikkeling. Er kunnen de eerste jaren van een programma nog geen effecten en doelbereik van de maatregelen worden gemeten. Hoogstens kunnen verwachte effecten in beeld worden gebracht.

- Causaliteit: Voor een aantal projecten geldt dat de relatie tussen de interventie en het beoogde doel veel schakels zitten en er geen eenvoudige causale relatie is. Zo zorgen in beheeractiviteiten in het kader van ANLb tot verbetering van habitats. Daarmee worden de condities verbeterd voor bepaalde soorten. Maar de causale relatie is niet direct te leggen tussen verbetering van de natuurlijke condities van grasland en het aantal weidevogels. Daar kunnen allerlei verschillende oorzaken voor zijn, waaronder de versnippering van habitats, de grondwaterstand, klimaat en vogelgriep. En dat zijn dus ook onderwerpen die invloed hebben, die buiten de reikwijdte van het NSP vallen.

- Samenhang: Er moet ook rekening worden gehouden dat het bereiken van impact afhankelijk is van een combinatie van maatregelen en andere zaken. Zo zal bijvoorbeeld de reductie van stikstof door diverse maatregelen in het NSP worden gestimuleerd. Naar verwachting zal een afname van emissies van stikstof een positief effect hebben op de kwaliteit van lucht, bodem, water en de natura2000 gebieden. Maar er is ook ander beleid in gang om bepaalde belastende bedrijven te verplaatsen. Er zijn andere bronnen van stikstof die invloed hebben. En er is sprake van nalevering van emissies uit het verleden, zoals het uitspoelen van nitraat uit bemesting van de bodem. Dus het is belangrijk om met veel aspecten rekening te houden voordat impact te zien is en te relateren valt aan het NSP.

- Kantelpunten: Voor een aantal milieuonderwerpen geldt dat er kantelpunten zijn. Een lineaire afname van een emissie betekent niet dat de natuurkwaliteit lineair toeneemt. Er zijn bepaalde drempelwaarden die als kantelpunten in een beoogde ontwikkeling functioneren. Denk bijvoorbeeld aan de Kritische Depositiewaarde (KDW) voor stikstof.

- Enkelvoudige indicator: Voor de overkoepelende doelen van het NSP Slimme en veerkrachtige landbouw; Klimaat en leefomgeving; en Versterking platteland zijn geen enkelvoudige indicatoren beschikbaar. Het is vaak een samenspel van meerdere indicatoren, het herkennen van trends en het duiden van ontwikkelingen binnen en buiten het NSP om tot betekenisvolle conclusies te komen.

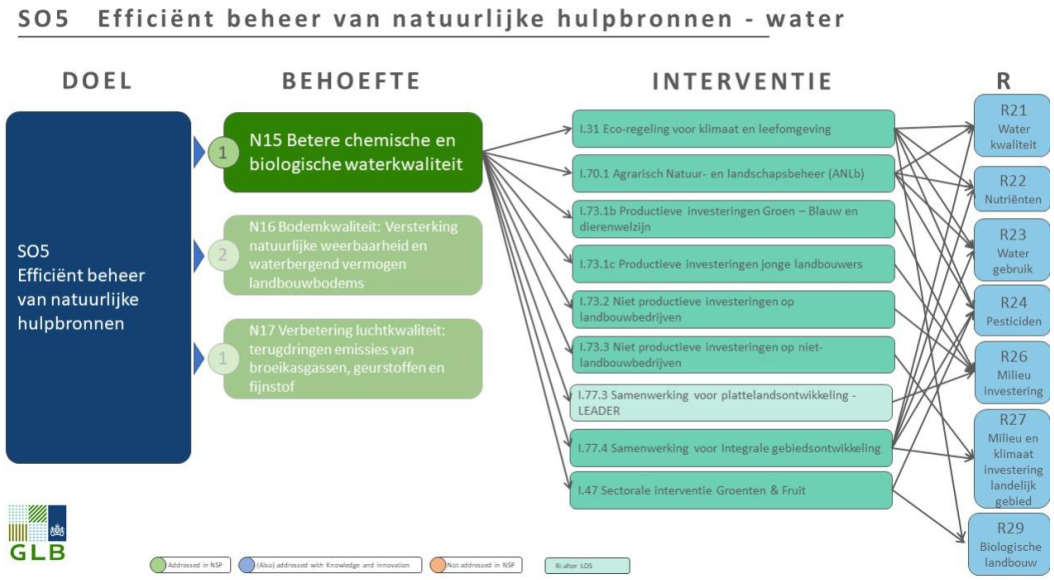
Samenvattend is het niet mogelijk om alleen op basis van een set impactindicatoren en via monitoring uitspraken te doen over hoe effectief het NSP is. Dit vergt evaluatiekennis om duiding te geven aan cijfermatige ontwikkelingen. De eerste conclusie is dat in het op te stellen evaluatieplan een of twee tussentijdse evaluaties worden opgenomen om uitspraken over de impact te doen en zo tussentijdse sturingsinformatie te vergaren. De programmaperiode is nu vijf jaar in plaats van zeven jaar, waardoor één tussentijdse evaluatie voldoende kan zijn. De tweede conclusie is dat er een proces nodig is om tot een set aanvullende indicatoren te komen. Dat proces staat in paragraaf 4.4.

4.3 Uitgangspunten, relaties en onderbouwing

In het NSP zijn voor alle 9 Europese doelstellingen de Nederlandse behoeften afgeleid. Deze zijn van interventies voorzien en leiden tot resultaten. Hiervoor zijn resultaatindicatoren benoemd.

Een voorbeeld is de doelstelling efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen en water. We zien hier dat er drie nationale behoeften aan dit EU doel zijn verbonden en dat er per behoefte met een aantal interventies aan het doel wordt bijgedragen. En een combinatie van interventies leidt tot resultaat, die met een resultaatindicator wordt gemeten. Neem als voorbeeld R.21 – Areaal gedekt door met verbintenissen gericht op verbetering waterkwaliteit. Hier wordt aan bijgedragen door de interventies I. 31 Ecoregeling voor klimaat en leefomgeving, I. 70.1 Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer en I 77.4 Samenwerking voor integrale gebiedsontwikkeling. De resultaatindicator R21 Waterkwaliteit is gedefinieerd als het percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor de kwaliteit van waterlichamen. De streefwaarde hiervan is 57,81% van het Nederlandse landbouwareaal. De formulering van deze indicator is door de Europese Commissie zo voorgeschreven.

Figuur 4.1 Interventie logica efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen - water

Bij dit voorbeeld van deze resultaatindicator zien we ook terug dat er naast het NSP ander beleid is dat invloed heeft op waterkwaliteit. Zo staat in het NSP: “Voor de bescherming van waterkwaliteit speelt het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn Actieprogramma een belangrijke rol, net als de 3e Stroomgebiedsbeheerplannen.”

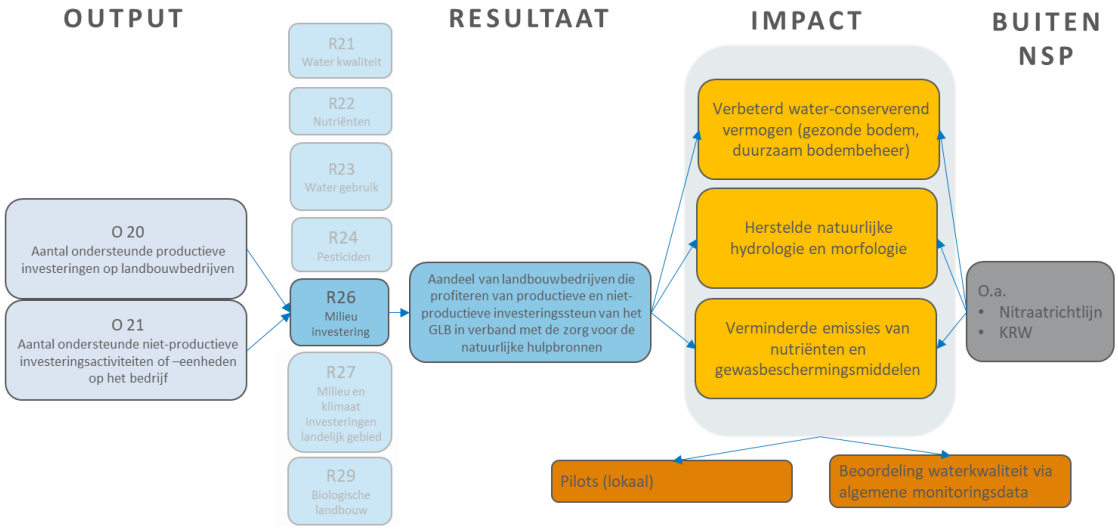
Vervolgens is de vraag of het percentage oppervlakte cultuurgrond dat onder verbintenissen voor waterkwaliteit valt een causale relatie heeft met het beoogde effect voor de behoefte van betere chemische en biologische waterkwaliteit met het oog op efficiënt beheer van natuurlijke hulp-bronnen. Het is meer een indicator die zeggingskracht heeft over de mate waarin beleid tot uitvoering is gebracht, dan dat het een ‘echte’ resultaatsindicator is voor de chemische en biologische waterkwaliteit.

De Europese Commissie heeft ook een voorstel gemaakt voor de impactindicatoren. Specifiek voor waterkwaliteit is een indicator benoemd. Dit is zowel een contextindicator (C. 39) alsook een impactindicator (I. 15). Hier gaat het wel om de chemische en biologische kwaliteit. Deze indicator bestaat uit drie specifieke indicatoren:

- Bruto nutriënten balans in kg stikstof/ ha/ jaar.
- Bruto nutriënten balans in kg fosfaat/ha /jaar:
- Nitraat in grondwater in percentage grondwater bronnen boven de grenswaarde (50 mg NO3/l)

In het NSP is geen relatie gelegd tussen deze resultaatsindicatoren (o.a. R21 over percentage cultuurgrond onder verbintenissen waterkwaliteit) en de impactindicator (I. 15 over chemische waterkwaliteit). Om goed te kunnen monitoren en te evalueren, zou eigenlijk doordacht moeten worden moeten worden hoe resultaat en impact samenhangen. Daarbij is relevant te bedenken wat vanuit het NSP wordt bijgedragen aan de impact en wat van buiten het NSP komt. In de onderstaande figuur geven we daar een illustratie van. Hier zien we dat R26 samenhangt met drie impacts. Deze worden ook door andere resultaten van het NSP beïnvloed, o.a. ook de eerder genoemde R.21 waterkwaliteit. En buiten het NSP zijn de o.a. de nitraatrichtlijn en de KRW relevant. Dit is geen eenvoudige exercitie, maar voor een evaluatie wel een nuttige om zo de effectiviteit van het beleid te bepalen.

Figuur 4.2 Analysekader impact

De conclusie van deze paragraaf is dat er door de beleidsmakers een logische behoefte is geuit om bij te sturen op het niveau van de doelen en daarmee de impact, maar dat het niet eenvoudig is voor elk doel de geschikte indicatoren te benoemen. Het vraagt een interpretatie van een evaluator wat de gemonitorde gegevens zeggen over het doelbereik. Het monitoren van de inputs (inzet middelen) en outputs en resultaten is heel belangrijk om de voortgang in beeld te brengen.

4.4 Werkwijze voor monitoring en evaluatie van regelingen en programma

In paragraaf 3.3 is het op te stellen Evaluatieplan opgenomen. Ook wordt hier het prestatieverslag (APR) beschreven. En in paragraaf 3.4 is verwezen het overzicht dat de Regieorganisatie heeft gemaakt over monitoring en evaluatie: Wat, wanneer, hoe, door wie, aantallen per jaar. Daarmee is in beeld gebracht wat nodig is om aan de internationale verplichtingen te voldoen. De rapportages zouden openbaar beschikbaar gesteld kunnen worden op de website van de Regieorganisatie, zodat Rijksoverheid, provincies en waterschappen hiervan gebruik kunnen maken.

Mede omdat het NSP gebiedsgericht wordt uitgewerkt, kunnen er bij deze partijen behoeften zijn om hun besturen en democratische organen te informeren met aanvullende informatie. Voor een aantal onderwerpen zou een specifieke rapportage aanvullend aan het landelijk beeld kunnen zijn. Hierbij kan gedacht worden aan gebruik van regelingen per provincie, de resultaten van de

gebiedsgerichte aanpak en mogelijk nog enkele andere onderwerpen. Als voor deze rapportages nog andere indicatoren nodig zijn, dan voor de landelijke monitoring moet dat tijdig kenbaar worden om te bezien of RVO, de provincie of een andere partij deze data verzamelt. Voorkomen moet worden dat er te veel aanvullende indicatoren worden gevraagd en de administratieve lasten te hoog worden. Het volgende proces kan worden gevolgd:

1. Inventariseer specifieke doelen

Het NSP bevat de Europese en nationale doelen. De gebiedsgerichte doelen zijn niet opgenomen in het NSP. De Regieorganisatie zorgt voor een proces waarin de provincies, samen met waterschappen en het Rijk binnen een bepaalde termijn (6 - 12 maanden) tot een gebiedsgerichte uitwerking van NSP komen.[8] Maak hierbij gebruik van de publicatie van de WUR Regionale differentiatie in het nieuwe GLB, waarin meerdere opties voor regionale differentiatie zijn gegeven.[9] En stem af met de plannen die provincies ontwikkelen in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).[10]

Inventariseer bij de waterschappen en het ministerie van LNV of er bij deze organisaties nog specifieke doelen zijn, die niet in het NSP zijn opgenomen. Stel daarna een lijst op van specifieke (gebiedsgerichte) doelen die aanvullend zijn op de reeds in het NSP opgenomen doelen.

2. Stel de interventielogica van de specifieke doelen op

In de laatste versie van het NSP, waarin bijstellingen op basis van opmerkingen van de Europese Commissie zijn verwerkt, is per doel een interventielogica opgesteld (zie hiervoor ook paragraaf 4.3.). Voor de specifieke doelen is een soortgelijke interventielogica nodig om zo een koppeling te leggen met resultaatsindicatoren en impactindicatoren. Aangegeven dient te worden of met de resultaatsindicatoren en impactindicatoren uit het Evaluatieplan kan worden volstaan of dat er nog aanvullende evaluatievragen of indicatoren nodig zijn. Naar verwachting gaat het hier niet om andere thema's dan in het NSP staan, maar wel om aanvullende geografische informatie (schaal provincie en/of waterschap).

3. Maak een keuze welke indicatoren echt nodig zijn

Breng in beeld hoe de mogelijke aanvullende indicatoren te meten zijn en wat het aan middelen kost om dit mogelijk te maken en wie hier de lasten van ondervindt. Bespreek in de stuurgroep NSP of de extra informatiebehoefte opweegt ten opzichte van de inspanningen, kom tot een keuze en maak een kostenverdeling.

4. Zet aanvullende monitoring in werking

Maak operationele afspraken met bronhouders over het aanleveren van de aanvullende indicatoren. Het gaat dan om afspraken over de kwaliteit en de frequentie. De kwaliteit wordt bepaald door de eenduidigheid van de data (zijn de provinciale data et dezelfde eenheid en methode bepaald) en de kwaliteit van de data (nauwkeurigheid van de meting). RVO kan de data verzamelen en de Regieorganisatie controleren en interpreteren. Voor de frequentie geldt dat een aantal nationaal te monitoren indicatoren (met name financieel, netwerk en outcome) zeer regelmatig plaatsvindt (bijvoorbeeld maandelijks aanlevermoment) omdat er behoefte is aan actuele cijfers. Voor de (aanvullende) indicatoren kan een lagere frequentie worden gekozen, per kwartaal bijv. realisatie van projecten en wat er nog in de pijplijn zit aan projecten) en voor weer andere jaarlijks (bijvoorbeeld landbouwtellingen vanuit het CBS) of zelfs alleen bij tussentijdse of de ex-post evaluatie. Vanuit de interviews uitgevoerd voor dit handboek komt naar voren dat de nieuwe indicatoren van de WUR begin 2024 gereed zijn.

---

8 In maart 2023 zijn er Provinciale Statenverkiezingen. De periode van 6 – 12 maanden is zo gekozen dat ook een nieuw provinciaal college invloed op dit proces kan hebben.

9 A.B. Smit e.a., WUR, 2020.

10 Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG (concept), Rijksoverheid 2022.

5. Leg de aanvullende monitoring vast

Leg de aanvullende doelen, de interventielogica met bijkomende evaluatievragen, de indicatoren en meetmethoden in een notitie vast. Dit vormt dan ook de basis voor de financiële afspraken. Deze notitie hoeft niet aan de Europese Commissie voorgelegd te worden, maar vormt wel een aanvulling op het Evaluatieplan dat is/wordt ingediend.

4.5 Taken en verantwoordelijkheden

Bij de inventarisatie van de benodigde informatie zal ook meegenomen moeten worden welke informatie reeds verzameld wordt en op welk niveau. RVO is de belangrijkste bronhouder van informatie. Anders dan bij de POP3 periode heeft RVO in het NSP ook een rol op het gebied van interpretatie van gegevens.

RVO is bronhouder van:

- 'CBS' Landbouwtelling (mei tellingen): CBS beheert en publiceert het. Is beschikbaar in Statline, maar de uitvoering ligt bij RVO. Uitgevoerd in het voorjaar. Alle landbouwbedrijven bij Kamer van Koophandel worden aangeschreven, alles boven 3.000 euro aan omzet wordt meegenomen.
- Gecombineerde Opgave (GO): omvat Agrarisch natuurbeheer en percelen. Voor volgend jaar omvat het ook eco-diensten. Tevens worden bossen en natuur-passage ingetekend op kaarten. In najaar is data voorlopig, in december is het definitief. WUR krijgt ook die data voor onderzoek. Bronhouder blijft CBS/RVO.

Zoals reeds in hoofdstuk 3 beschreven is, kan RVO afspraken maken met andere leveranciers als WUR, CBS en Kadaster voor het aanleveren van de landelijk noodzakelijke aanvullende informatie.

De WUR is bronhouder van:

- Bedrijf informatie net: steekproef van 1500 bedrijven o.b.v. landbouwtellingen. 1.200 hiervan krijgen extra analyse over 'maatschappelijk verantwoord ondernemend'. Van deze groep meten ze ook op duurzaamheid doelen op people, planet, profit. (gewasbeschermingsmiddelen, stik stof etc.).
- Website: agrimatie.nl: Waarop veel openbaar materiaal staat; ontsluitingsplatform waarop veel van deze WUR info wordt gepubliceerd.

Daarnaast zijn belangrijke informatiehouders provincies en begunstigden. De provincies kunnen informatie aanleveren doormiddel van de door hun uitgezette middelen in de beschikkingen. Bij de informatieverzameling bij de begunstigden moeten de provincies reeds in de beschikkingen opnemen welke informatie er op welk moment wordt verwacht voor de monitoring/evaluatie van deze begunstigde. Voor LEADER geldt hierbij dat dit ook aan de plaatselijke groepen gecommuniceerd moet worden.

Het is belangrijk om voor elke geïdentificeerde indicator vanuit de eerdere stappen een analyse te maken van informatiehouders, als informatieafnemers. Daarnaast moet worden vastgelegd wie de kwaliteitscontrole uitvoert en wie de beslissingsbevoegdheid heeft om eventuele veranderingen door te voeren voor de vastgestelde indicatoren. De rol van RVO is vooral een informatieverzame-laar en -verstrekker. De Regieorganisatie is verantwoordelijk voor het vaststellen van te hanteren definities en de monitoring van de kwaliteit op de data. De Regieorganisatie kan een voorstel voor wijzingen voorleggen aan de stuurgroep.

Bijlage 1: Interviews

In het kader van het opstellen van het handboek hebben wij onderstaande personen geïnterviewd.

Organisatie	Naam
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Marlies Heerema
Network Support Unit	Thamar Kok
Provinciale POP coördinator Overijssel	Anita te Riet
Provinciale POP coördinator Zuid-Holland	Mathijs Sol
Regiebureau POP	Annette Pancras
Regiebureau POP	Benedicta Nkansah
Regiebureau POP	Carlo Vromans
RVO	Joost Teigeler
RVO	Stephanie Oude Lage Venterink
Wageningen University & Research	Harold van der Meulen
Wageningen University & Research	Anne van Doorn

Bijlage 2: Literatuurlijst

Titel	Auteur	Publicatie datum
Handboek voor Monitoring en Evaluatie van POP3	Ecorys	30/10/2015
Verordening (EU) 2021/2115 Verordening (EU) 2021/2116 Verordening (EU) 2022/1457	Europees parlement en Raad van de Europese Unie	02/12/2021
Opgavegericht samenwerken	AEF	14/12/2021
Samenvatting Nationaal Strategisch Plan	Rijksoverheid	22/12/2021
Cover note on output and result indicators	ARD, Europese Commissie	08/06/2022
Context and impact inidicators 7.0	ARD, Europese Commissie	01/04/2022
Output indicators 8.0	ARD, Europese Commissie	08/06/2022
Result indicators 10.0	ARD, Europese Commissie	12/07/2022
Nota: Akkoord met EC over het GLB-NSP 2023-2027	Ministerie van LNV	28/09/2022
Nederlands Nationaal Strategisch Plan GLB 2023-2027	Ministerie van LNV	30/09/2022
Evaluating the AKIS strategic approach in CAP Strategic Plans	The European Evaluation Helpdesk	01/10/2022
Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG (concept)	Rijksoverheid	25/11/2022

Bijlage 3: Overzicht verplichte planning EC

Monitoring & Evaluatie
Wat, wanneer, hoe, door wie, aantallen per jaar (n.a.v. EU verordeningen m.b.t. M&E d.d. 11-8-2022)

Jaar	Wat	Wanneer	Hoe	Door wie
2023	Evaluatieplan	Max 1 jaar na goedkeuring NSP voorleggen aan MC	Max 1 jaar na goedkeuring NSP voorleggen aan MC	R.O.
	Groente en fruit: (2b)	31 januari over jaar N i.r.t. kalenderjaar N	Volgens systeem cie (?) (VO (2017/1185)	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Groente en fruit: (1)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Bijenteelt: (1)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	EIP	Op moment van toekenning OG	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Data LAG's	30 april jaar N over LAG's geselecteerd 31 dec N-1	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
2024	Derogatie: rapportage over uitgesplitste data over interventies en begunstigden behalve LEADER	30 november 2024 over betalingen in landbouwkundig financieel jaar 2023	SFC	Coordinating body
	Permanent grasland	15 maart over het gebied gedeclareerd in kalenderjaar N-1	SFC	Coordination body of betaalorgaan
	Groente en fruit: (2b)	31 januari over jaar N i.r.t. kalenderjaar N	Volgens systeem cie (?) (VO (2017/1185)	de lidstaat of een geautoriseerd persoon

Jaar	Wat	Wanneer	Hoe	Door wie
	Groente en fruit: (1, 2a, 2c, 3)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Bijenteelt: (1, 4, 5, 6)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	EIP	Op moment van toekenning OG	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Data LAG's	30 april jaar N over LAG's geselecteerd 31 dec N-1	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
2025	Jaarlijkse rapportage over uitgesplitste data over interventies en begunstigden behalve LEADER	30 april over betalingen in het landbouwkundig financieel jaar N-1 (+ 2023 als geen gebruik wordt gemaakt van derogatie)	SFC	Coordinating body
	Permanent grasland	15 maart over het gebied gedeclareerd in kalenderjaar N-1	SFC	Coordination body of betaalorgaan
	Groente en fruit: (2b)	31 januari over jaar N i.r.t. kalenderjaar N	Volgens systeem cie (?) (VO (2017/1185)	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Groente en fruit: (1, 2a, 2c, 3)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Groente en fruit: (8)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	Bijenteelt: (1, 4, 5, 6)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Bijenteelt: (9)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	EIP		SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon

Jaar	Wat	Wanneer	Hoe	Door wie
	Data LAG's	Op moment van toekenning OG 30 april jaar N over LAG's geselecteerd 31 dec N-1	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
2026	Jaarlijkse rapportage over uitgesplitste data over interventies en begunstigden behalve LEADER	30 april over betalingen in het landbouwkundig financieel jaar N-1	SFC	Coordinating body
	Permanent grasland	15 maart over het gebied gedeclareerd in kalenderjaar N-1	SFC	Coordination body of betaalorgaan
	Groente en fruit: (2b)	31 januari over jaar N i.r.t. kalenderjaar N	Volgens systeem cie (?) (VO (2017/1185)	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Groente en fruit: (1, 2a, 2c, 3)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Groente en fruit: (8)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	Bijenteelt: (1, 4, 5, 6)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Bijenteelt: (9)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	EIP	Op moment van toekenning OG	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	LAG/LEADER activiteiten	30 april over projecten betaald in de financiële jaren 2023-2025	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Data LAG's	30 april jaar N over LAG's geselecteerd 31 dec N-1		

Jaar	Wat	Wanneer	Hoe	Door wie
2027	Jaarlijkse rapportage over uitgesplitste data over interventies en begunstigden behalve LEADER	30 april over betalingen in het landbouwkundig financieel jaar N-1	SFC	Coordinating body
	Permanent grasland	15 maart over het gebied gedeclareerd in kalenderjaar N-1	SFC	Coordination body of betaalorgaan
	Groente en fruit: (2b)	31 januari over jaar N i.r.t. kalenderjaar N	Volgens systeem cie (?) (VO (2017/1185)	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Groente en fruit: (1, 2a, 2c, 3)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Groente en fruit: (8)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	Bijenteelt: (1, 4, 5, 6)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Bijenteelt: (9)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	EIP	Op moment van toekenning OG	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Data LAG's	30 april jaar N over LAG's geselecteerd 31 dec N-1	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
2028	Jaarlijkse rapportage over uitgesplitste data over interventies en begunstigden behalve LEADER	30 april over betalingen in het landbouwkundig financieel jaar N-1	SFC	Coordinating body
	Permanent grasland	15 maart over het gebied gedeclareerd in kalenderjaar N-1	SFC	Coordination body of betaalorgaan
	Groente en fruit: (2b)	31 januari over jaar N i.r.t. kalenderjaar N	Volgens systeem cie (?) (VO (2017/1185)	de lidstaat of een geautoriseerd persoon

Jaar	Wat	Wanneer	Hoe	Door wie
	Groente en fruit: (1, 2a, 2c, 3)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Groente en fruit: (8)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	Bijenteelt: (1, 4, 5, 6)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Bijenteelt: (9)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	EIP	Op moment van toekenning OG	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Data LAG's	30 april jaar N over LAG's geselecteerd 31 dec N-1	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
2029	Jaarlijkse rapportage over uitgesplitste data over interventies en begunstigden behalve LEADER	30 april over betalingen in het landbouwkundig financieel jaar N-1	SFC	Coordinating body
	Permanent grasland	15 maart over het gebied gedeclareerd in kalenderjaar N-1	SFC	Coordination body of betaalorgaan
	Groente en fruit (2b)	31 januari over jaar N i.r.t. kalenderjaar N	Volgens systeem cie (?) (VO (2017/1185)	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Groente en fruit: (1, 2a, 2c, 3)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Groente en fruit: (8)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	Bijenteelt: (1, 4, 5, 6)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		

Jaar	Wat	Wanneer	Hoe	Door wie
	Bijenteelt: (9)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	EIP	Op moment van toekenning OG	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Data LAG's	30 april jaar N over LAG's geselecteerd 31 dec N-1	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
2030	Jaarlijkse rapportage over uitgesplitste data over interventies en begunstigden behalve LEADER	30 april over betalingen in het landbouwkundig financieel jaar N-1	SFC	Coordinating body
	Permanent grasland	15 maart over het gebied gedeclareerd in kalenderjaar N-1	SFC	Coordination body of betaalorgaan
	Groente en fruit: (2b)	31 januari over jaar N i.r.t. kalenderjaar N	Volgens systeem cie (?) (VO (2017/1185)	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
	Groente en fruit: (1, 2a, 2c, 3)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Groente en fruit: (8)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	Bijenteelt: (1, 4, 5, 6)	15 juni i.r.t. kalenderjaar N-1		
	Bijenteelt: (9)	15 juni van jaar N i.r.t. data financieel jaar N-1		
	EIP	Op moment van toekenning OG	SFC	de lidstaat of een geautoriseerd persoon
			SFC	

Jaar	Wat	Wanneer	Hoe	Door wie
	LAG/LEADER activiteiten Data LAG's	30 april over projecten betaald in de financiële jaren 2023-2029 (cumulatief) 30 april jaar N over LAG's geselecteerd 31 dec N-1		de lidstaat of een geautoriseerd persoon
2031	Ex post evaluatie	Uiterlijk 31 december	Aanleveren aan cie	Lidstaat

Toelichting op het 'wat'

Evaluatieplan	- Hierin moeten de minimale vereisten staan zoals genoemd in bijlage II van de verordening M&E. - Hierin moet ook komen te staan hoe er rekening wordt gehouden met stakeholders wanneer evaluaties worden uitgevoerd en capacity building wordt gedaan. Dit kunnen ook andere leden zijn dan het Monitorings Comité. - De evaluaties moeten met de MC worden besproken. De uitkomsten hiervan worden niet later dan een maand vóór de Annual Review Meeting (art 136) aangeleverd aan de EC. (art. 4 VO M&E) Bijlage II VO M&E: - Objective and needs: in particular to provide information needed for programme steering - Governance and coordination - Stakeholder mapping - Timeline - Data and information - Communication and follow-up - Resources, technical support and capacity building
Uitgesplitste data over interventies en begunstigden	1. Alle directe betalingen 2. Alle interventies voor plattelandsontwikkeling, BEHALVE LEADER. 3. Begunstigden: boeren en andere begunstigden Bij derogatie van bovenstaande mogen gegevens over begunstigden over land en arealen in jaar N worden gerapporteerd, in relatie tot interventies waarvoor betalingen zijn geclaimd in kalenderjaar N-2. (Art 8 VO M&E) In bijlage IV VO M&E staan specifieke regels voor aanleveren van informatie over interventies (1, 2 en 3) en begunstigden (4). Bijvoorbeeld voor begunstigden: gender, young farmer, geographical location, enz.

Permanent grasland	Het aandeel jaarlijks grasland wordt jaarlijks bepaald op basis van de arealen die voor het betrokken jaar overeenkomstig artikel 67 lid 1 van VO 2021/2116 van het EP en de Raad zijn aangegeven door begunstigden van rechtstreekse betalingen uit hoofde van artikel III, hoofdstuk II, van VO 2021/2115 of de jaarlijkse betalingen uit hoofde van de artikelen 70, 71 en 72 van laatstgenoemde verordening. (art 48 (2) VO 2022/216)
Groente en fruit	Bijlage V van VO M&E: nummers 1, 2, 3 en 8 1: references to national legislation 2: market information on producer organisations 3: market information on national fiancial assistance to PO's 8: information on preceding agricultural year (o.a. expenditure, personnel coststt, total area e.v.)
Bijenteelt	Bijlage V van VO M&E: nummers 1, 4, 5, 6 en 9 1: references to national legislation 4: total number of beehives ready for wintering 5: market information 6: national production in kg and average kg honey per beehive 9: total public expenditure Er mag van de data worden afgeweken als derogatie. Voor exacte bepalingen zie art 15 (3) derde paragraaf VO M&E.
EIP	In bijlage VI VO M&E wordt aangegeven welke regels er zijn voor het aanleveren van data over OG. In het algemeen: - Verplichte informatie: algemene informatie, maar ook de bijdrage van project aan doelen zoals klimaat neutraliteit - Aangeraden informatie: website, film, beschrijving project - Optionele data: context van het project, extra informatie
LAG/LEADER	Bijlage VII regels voor data over LAG's - Jaarlijkse data over LAG's: Eenmalige rapportage als de betreffende LAG is geselecteerd. - Data over LAG activiteiten: Vanaf het moment van de eerste betaling. 'The report in year N relates to all operations paid until 15 October N-1. These variables relate to the number of operations implemented in accordance with Article 34 (1), point (b), of VO 2021/1060.'

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas